

Handelen uit persoonlijke verantwoordelijkheid : Kierkegaard

De Deense theoloog en filosoof Søren Aabye Kierkegaard (1813-1855) heeft in zijn vele boeken nogal kritiek op de filosofen uit zijn tijd. Zijn kritiek is dat die filosofen alleen maar in theorieën en abstracte beelden spreken over 'de mens', 'het leven' en 'de waarheid'. Ze hebben het bijvoorbeeld nooit over het concrete leven van een mens, zoals dat van jou en mij, terwijl dat concrete en persoonlijke bestaan nu juist van het grootste belang is.

Kierkegaard zegt dat filosofische theorieën over 'de mens' je niet kunnen helpen, wanneer je in de praktijk beslissingen moet nemen. Wanneer je bijvoorbeeld een hongerende bedelaar ontmoet, dan kun jij op dat moment niets met een prachtige theorie over de zin van het leven. In die situatie is het alleen maar van belang dat je hem helpt.

Het morele handelen in het dagelijks bestaan is van groter belang dan elke filosofische beschouwing over de mens of over 'de ethiek'. Het gaat volgens Kierkegaard in ons leven niet om het vinden van 'de waarheid' in absolute zin. Voor eik mens is zijn 'eigen waarheid' van veel groter betekenis, want dat is een waarheid die hemzelf aangaat. Een mens ontdekt pas zijn 'eigen waarheid' als hij keuzes maakt in het dagelijks leven.

Kierkegaard benadrukt in zijn boeken herhaaldelijk dat de 'subjectieve existentie' (het persoonlijk bestaan) voor een mens belangrijker is dan elke objectieve en abstracte theorie. Het belangrijkste is niet dat een mens tot een juist theoretisch inzicht komt over zichzelf, maar dat hij leert daadwerkelijk te 'bestaan' als mens tegenover zijn medemens en als mens tegenover God.

Vanwege het beklemtonen van de 'menselijke existentie' tegenover elke abstracte beschouwing wordt Kierkegaard vaak beschouwd als de grondlegger van de 'existentiefilosofie'.

Verder is Kierkegaard ook van mening dat de meeste mensen niet hun eigen leven leiden, maar dat van de massa. Dat gedachteloos doen wat 'de massa' ook doet, zonder op te vallen, noemt hij : anoniem leven. Mensen moeten daarom niet steeds 'in vergelijking met anderen' willen leven, zich willen gedragen als iedereen door het even goed te willen hebben als anderen. Nee, de mens moet leren om zijn eigen leven te leiden. Echt leven in de zin van 'je eigen leven leiden', doe je volgens Kierkegaard pas wanneer je in concrete situaties je eigen keuzes maakt, waarbij je je niets aantrekt van de massa. Een mens is ook in staat dat 'leven in vrijheid' te leren, waarbij hij de volgende drie stadia doorloopt.

- 1 In het eerste stadium is de mens vooral op zichzelf gericht, men leeft voor zijn eigen plezier. Mensen willen "van alles zijn", maar zijn eigenlijk niets. Ze geven zich over aan de waan van de dag en de stemming van het ogenblik. Mensen zijn (nog) geen individuen, maar massamensen.
- 2 De overgang naar een volgend stadium wordt merkbaar als de mens ontevreden wordt met het leven dat hij leidt, een leven dat alle kanten op kan. Het is het stadium waarin iemand een individu wordt omdat hij zelf keuzes gaat maken. De aandacht van de mens gaat nu niet alleen meer uit naar het zoeken van zoveel mogelijk zintuiglijke prikkels, naar de kick en de grillen van het moment. De mens krijgt oog voor het samenleven met anderen, voor algemene normen en waarden en het rekening houden met anderen.
- 3 Van een echt individu spreekt Kierkegaard wanneer de mens bewust kiest om zijn leven inhoud en vorm te geven, zich niet verschuift achter regels 'omdat het nu een maal zo hoort', maar zich verantwoordelijk gaat voelen voor zijn daden. Dat is volgens Kierkegaard het stadium waarin de mens alles wil doen en alles wil lijden om het goede. Kierkegaard noemt vanuit zijn christelijk geloof dit het religieuze stadium: het weten van de mens om als individu voor God te staan. Niet het doopbewijs van een of andere kerk maakt de mens tot een christen, maar de concrete, individuele keuzes die hij maakt.